

Обґрунтовано поняття «культурософський підхід» як синтез культурології та філософії культури, що дозволяє студентів ставити не лише питання «що відбулося?», але й «яке значення це має для людини?». Розкрито значення герменевтичної традиції (Г.-Г. Гадамер), нарративної концепції ідентичності (П. Рікер) та вітчизняної «філософії серця» (Д. Чижевський, Г. Сковорода) як теоретичних основ курсу. Проаналізовано роль курсу у формуванні ключових компетентностей, передбачених освітніми програмами ДДПУ (наказ № 251 від 28.06.2024), зокрема громадянської, загальнокультурної та аналітичної компетентностей. Схарактеризовано структуру навчально-методичного посібника В. А. Федя (2026), що охоплює 16 тем повного хронологічного діапазону. Описано систему методів – порівняльні таблиці, проблемні есе, герменевтичний аналіз періоджерел, «питання-зондування», цифрові проекти та тематичні глосарії. Зроблено висновок про необхідність синтезу філософського й культурологічного підходів у викладанні курсу ІКУ.

Ключові слова: історія та культура України, культурософський підхід, філософія культури, герменевтика, компетентнісний підхід, національна ідентичність, освітня програма.

Дата надходження статті до видання: 21.04.2026 р.

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 07.05.2026 р.

Дата публікації: 29.05.2026 р.

УДК 378.015.311: [005.336.2-027.561:316.454.52]:378.22.091.3

DOI 10.31865/2077-1827.2(110)2026.361517

DEVELOPING PROFESSIONAL AND COMMUNICATIVE COMPETENCE IN THE TRAINING OF MASTER'S STUDENTS IN EDUCATION: A DOMESTIC AND INTERNATIONAL ANALYSIS

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПІДГОТОВЦІ МАГІСТРІВ ОСВІТИ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ АНАЛІЗ

Чжань Дань

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти зі спеціальності «Освітні науки»
E-mail: zhang.dan@udu.edu.ua
ORCID: 0009-0003-5847-2078
Український державний університет
Імені Михайла Драгоманова, Україна

Zhan Dan

holder of a third-level (academic) higher education qualification in the subject area of «Educational sciences»
E-mail: zhang.dan@udu.edu.ua
ORCID: 0009-0003-5847-2078
Dragomanov Ukrainian
State University, Ukraine

ABSTRACT

This article presents an analysis of domestic and international perspectives on the issue of professional and communicative competence as one of the key components of training Master's degree students in education. It analyses current requirements for training Master's degree holders in education as competitive specialists, which are geared towards updating the content of higher education, taking into account competence-based, systemic and integrated approaches using innovative, interactive technologies. It has been established that one of the key areas in the training of future Master's degree holders in education is the development of communicative competence and the ability to engage effectively in educational communication with a view to achieving constructive outcomes. The essence of the concepts of «communication», «competence», «communicative competence» and 'professional competence' has been clarified; the components have been outlined and the indicators of professional and communicative competence in the training of Master's students within the educational environment of a higher education institution have been characterised.

Professional and communicative competence in the training of Master's degree students in education is examined as an integrative phenomenon comprising the following key structural components: motivational-value-based (a set of motives appropriate to the goals and tasks of communicative activity – motivation for communicative activity, a focus on humanistic communication, the need for communicative self-improvement); cognitive (a set of knowledge about the nature and characteristics of communication in general and professional communication in particular, knowledge of communication styles, in particular the characteristics of one's own communicative style); activity-based (a set of communicative skills – organisational, perceptual-reflective, expressive); personal-emotional (a set of personal qualities that determine the stance and orientation of Master's students as subjects of communicative activity, as well as the emotional manifestation of these qualities – the capacity for reflection, empathy, sociability, perceptiveness and stress resilience). It has been established that professional and communicative competence in the training of Master's students in Education enables them to carry out purposeful activities, plan the communication process and predict its outcomes, facilitate effective interaction, and achieve success in various types of activities.

Key words: *communication, competence, communicative competence, professional competence, professional and communicative competence, Master of Education.*

Актуальність теми. Сучасна система вищої освіти перебуває в умовах глибоких трансформацій, зумовлених тенденціями розвитку науки, економіки та суспільства в цілому. У цьому контексті зростають вимоги до підготовки магістрів освіти, які повинні бути здатними ефективно здійснювати професійну діяльність та бути конкурентоспроможні.

Підготовки магістрів освіти зумовлена сучасними мобільними процесами у сфері вищої педагогічної освіти, що пов'язані з переходом до компетентнісної парадигми, цифровізацією освітнього середовища та посиленням міжкультурної взаємодії. У цих умовах зростають вимоги до професійної підготовки майбутніх педагогів, які мають бути здатними ефективно діяти в багатомовному,

динамічному та технологічно насиченому освітньому просторі (Hyland, 2022).

Особливого значення набуває формування професійно-комунікативної компетентності магістрів освіти як інтегративного утворення, що забезпечує ефективну взаємодію в професійному та міжкультурному середовищі.

Отже, дослідження проблем формування професійно-комунікативної компетентності у підготовці магістрів освіти є актуальним і відповідає сучасним тенденціям розвитку вищої педагогічної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну основу концепції підготовки магістрів становлять праці українських та зарубіжних учених: філософії неперервної освіти (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень); теорії формування особистості в різних педагогічних системах (А. Макаренко, В. Сухомлинський та ін.); освітні системи та їх розвиток (В. Беспалько, С. Гончаренко); вищої педагогічної освіти (В. Бобрицька, В. Луговий); психолого-педагогічні теорії діяльності та розвитку особистості (Г. Костюк, С. Максименко та ін.); компетентісно, особистісно зорієнтований, лінгвокультурологічного підходів (І. Бех, Н. Бібік, С. Сисоева та ін.); сучасної лінгводидактики з проблеми розвитку комунікативної компетентності (А. Богуш, В. Борисенко, Н. Гавриш, О. Караман, С. Караман).

Формування цілей (мета) статті, постановка завдання. Метою статті є теоретичний узагальнений аналіз вітчизняного та зарубіжного наукового доробку з проблеми формування професійно-комунікативної компетентності у підготовці майбутніх магістрів освіти та виявлення ключових напрямів і перспектив її розвитку в умовах закладу вищої освіти.

Постановка завдання:

1. Розкрити сутність дефініції «професійно-комунікативна компетентність» у підготовці магістрів освіти; уточнити поняття «комунікація», «компетентність», «комунікативна компетентність», «професійна компетентність».

2. Визначити компоненти та схарактеризувати показники професійно-комунікативної компетентності у підготовці магістрів в умовах освітнього простору закладу вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Метою фахової підготовки магістрів є формування смислової парадигми особистості фахівця, яку можна розглядати як інтегральне утворення особистості, що забезпечує її здатність до професійного самовизначення, професійної самоактуалізації та професійної самореалізації упродовж життя, здатність до неперервної освіти (Люлька, 2015).

Підготовка магістрів в Україні здійснюється відповідно до Закону України «Про вищу освіту», Стандартів вищої освіти та на основі проблемно/проектно орієнтованого навчання з врахування компетентісного, системного, інтегрованого підходів із застосуванням інноваційних, інтерактивних технологій, що є траєкторією посилення конкурентоспроможності фахової підготовки в галузі освіти.

Формування професійно-комунікативної компетентності (на нашу думку – найважливіше) у підготовці магістрів освіти.

Системний і комплексний аналіз проблеми дав змогу уточнити ключові поняття дослідження: «комунікація», «компетентність», «комунікативна

компетентність», «професійна компетентність».

Сутність поняття «комунікація» у вітчизняній психології та педагогіці, розглянуто, як: процес передачі інформації між суб'єктами у рамках порозуміння та координування спільної активності (Н. Волков); складник розвитку людини та що оптимізує продуктивну співпрацю у соціумі (Н. Бібік); проблема обміну інформацією, думками, почуттями і способами активності між особистостями у соціумі (Н. Волкова); засобом соціалізації особистості, формування культури спілкування та розвитку комунікативної компетентності в майбутніх педагогів (О. Жирун, О. Коркішко, А. Коркішко); чинники злагодженої педагогічної та професійної активності (С. Паршук); взаємовплив особистостей, що складається не тільки з обміну інформацією, а й передбачає емоційно-ціннісну взаємодію осіб (К. Галицин); основа професійної взаємодії, міжособистісного контакту та розвитку комунікативної культури (В. Семиченко); комунікація інтегративним процесом соціальної взаємодії, що забезпечує взаємообмін інформацією, узгодження дій і злагоди (О. Фенцик) та ін. (Коркішто та ін., 2025).

Аспекти сутності терміну «компетентність» досліджували вітчизняні психологи: І. Бех, О. Кононко, С. Максименко та педагоги: Н. Бібік А. Богуш, Г. Цветкова та ін..

Вітчизняний психолог І. Бех обґрунтовує поняття «компетентність» – сукупність знань про правила та норми користування природною комунікацією; навчальні здібності; уміння; моральні цінності; навички; ставлення; досвідченість суб'єкта у певній життєвій сфері; єдність, де науково орієнтована основа дії визначає логіку її практичного виконання, яка полягає у інтелектуально-моральній саморегуляції, спрямованій на ефективне вирішення суб'єктом певних життєвих проблем (Бех, 2012).

О. Кононко, розглядає у вигляді «особистісної компетентності», яка трактується як інтегральна характеристика майбутнього фахівця з свідомою мотивацією, регуляцією, організацією, контролем власної життєдіяльності з творчим самовираженням, орієнтацією на духовні цінності, умінням вирішувати проблеми та досягати успіху. Аспект лідерства як функції професійної психологічної компетентності особистості, розкрито С. Максименко. Т. Яценко, в сутність поняття включає компетентнісний підхід; читацьку компетентність як ключову та предметну, що слугують її компонентами. Н. Бібік, компетентність представляє як освітні результати, що досягаються не лише засобами змісту освіти, але й соціальної взаємодії (Бібік, 2004: 46) та ін.

Сфера наших наукових інтересів торкається поняття «комунікативна компетентність», що поширилося у педагогічній науці 80-х рр. ХХ ст., розглядають різних позицій у доробках як-то: загальні питання щодо формування комунікативної компетентності (С. Абрамович, Л. Варзацька, М. Вашуленко, С. Дорошенко); як складову професійної майстерності (Л. Ашиток); роль комунікативної компетентності для освіти та економіки (Ю. Вторнікова); основоположна характеристика професійної компетентності та професійної підготовки фахівців, що формується у мовній діяльності (І. Чеботарьова); результат досвіду комунікації між особами (І. Черезова); здатність комунікації та знаходити спільну мову з іншими (О. Максимова);

інтегративна якість людини, що потрібна для успішної професійної активності (Н. Стеценко) та ін.

Таким чином зарубіжні дослідження (К. Крамш, К. Хайленд, Е. Гутьєррес-Сантіусте) показують, що комунікативна компетентність є ключовим елементом підготовки магістрів освіти та формує у здобувачів культурну чутливість; комунікативну гнучкість; готовність до міжнародної взаємодії (Gutiérrez-Santiuste, 2023).

К. Хайленд (2022) наголошує, що академічна комунікація є центральною у формуванні професійної компетентності магістрів освіти та включає ключові компоненти: жанрову грамотність; академічне письмо; наукову аргументацію; часть у професійних дискусіях. Автор підкреслює, що ефективне навчання можливе лише за умови моделювання реальних професійних ситуацій (Hyland, 2022).

К. Крамш (2021) окреслює, що цифровізація змінює саму природу комунікації, формуючи мультимодальне мовленнєве середовище: роботу з мультимодальними текстами; онлайн-комунікацію; інтерпретацію цифрового контенту; адаптацію до нових форматів взаємодії (Kramsch, 2021). Таким чином, цифрова компетентність стає невід'ємною складовою професійної підготовки магістрів освіти.

На сьогодні поняття «професійна компетентність» магістрів освіти розглядається: М. Головань, Н. Гончарова, Гриньова, Т. Гужанова, В. Федорик, Л. Кушнір, Н. Ортікова, О. Кононенко та ін.

М. Головань, окреслює «професійну компетентність» як здатність спеціаліста ефективно діяти до суспільно визначених освітніх нормативів та стандартів з урахуванням правильної методичної організації та самостійного розв'язування задач й проблем з оцінюванням власної діяльності (Головань, 2014);

Професійну компетентність за Н. Гончаровою, розкрито як інтегративна якість, що вміщує знання, психологічну готовність та здатність впроваджувати міждисциплінарні технології, обґрунтовано (Гончарова, 2016).

Т. Гужанова, В. Федорик, Л. Кушнір, Н. Ортікова, О. Кононенко, обґрунтовують, «професійну компетентність» як особистісне новоутворення, яке формується на засадах теоретичних знань, отриманих під час навчання у виші, практичних навичок отриманих в ході виробничої практики, особистісних якостей студентів (Гужанова та ін., 2023).

Автор, В. Гриньова, розглядає «професійну компетентність» як якісну характеристику рівня оволодіння особистістю своєю професійною діяльністю, яка передбачає: усвідомлення своїх спонукань до цієї діяльності (потреб, інтересів, прагнень, ціннісних орієнтацій, мотивів діяльності, уявлень про свої соціальні ролі); оцінювання своїх особистісних властивостей та якостей як фахівця (професійних знань, умінь, навичок, професійно значущих якостей), регулювання на цій основі свого професійного становлення (Гриньова, 2014). Структуру професійної компетентності магістрів освіти досліджували багато вітчизняних науковців (І. Зазюн, Н. Ничкало, О. Овчарук, Л. Хомич та ін.), які розглядають її як багаторівневий феномен, що включає: когнітивний, мовленнєвий та діяльнісний компоненти з показниками (див. табл. 1.).

Таблиця 1

Компоненти формування професійно-комунікативної компетентності у підготовці магістрів освіти

№з/п	Компоненти	Показники
1.	Когнітивний	володіти професійними, академічними та міжкультурними знаннями, уміннями та навичками
2.	Мовленнєвий	можливість комунікувати, підтримувати розмову, планувати та узгоджувати свої думки, вміти робити словесні узагальнення діяльності
3.	Діяльнісний	здатність творчо самовиражатися у професійному, академічному та міжкультурному середовищі

Дослідниця Г. Цветкова, додає в своїх наукових доробках до цієї структури особистісний (аксіологічний) компонент (цінності, мотивація, професійна етика), який пронизує всі зазначені вище компоненти.

Осмилення й уточнення сутності та змісту понять «комунікація», «компетентність», «комунікативна компетентність», «професійна компетентність» дало підстави визначити сутність поняття нашого дослідження, сформулювати власну дефініцію «професійно-комунікативна компетентність». Професійно-комунікативна компетентність у підготовці магістрів освіти, розглянуто як інтегративний феномен з цінними структурними компонентами:

– мотиваційно-ціннісний (сукупність мотивів, адекватних цілям та завданням комунікативної діяльності – мотивація до комунікативної діяльності, спрямованість на гуманістичне спілкування, потреба до комунікативного самовдосконалення);

– когнітивний (сукупність знань про сутність і особливості спілкування взагалі та професійного зокрема, знання про стилі спілкування, зокрема про особливості власного комунікативного стилю);

– діяльнісний (сукупність комунікативних умінь – організаційні, перцептивно-рефлексивні, експресивні);

– особистісно-емоційний (сукупність особистісних якостей, які визначають позицію і спрямованість магістрантів як суб'єктів комунікативної діяльності, а також емоційний прояв цих якостей – здатність до рефлексії, емпатії, контактності, спостережливості, стресостійкості) (Сипченко, 2022).

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. На основі аналізу вітчизняних та зарубіжних наукових джерел визначено, що формування професійно-комунікативної компетентності дозволяє у підготовці магістрів освіти здійснювати цілеспрямовану діяльність, планувати процес комунікації та прогнозувати її результати, транслювати ефективну взаємодію, досягати результатів в різних видах діяльності, які забезпечують якісне виконання фахівцем професійної діяльності.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на створення інтегрованих організаційно-дидактичної системи щодо формування професійно-комунікативної компетентності в підготовці магістрів в українській вищій освіті.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Бібік Н.М. (2004). Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та

українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / заг. ред. О.В. Овчарук. Київ: «К.І.С.». 45-50.

Бех І.Д. (2012). Компетентнісний підхід як освітня стратегія. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/8772/1/534%20%D0%91%D0%B5%D1%85.pdf>

Головань М. С. (2014). Професійна компетентність викладача вищого навчального закладу. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія*. Збірник статей. Ялта: РВВ КГУ, Вип. 44. Ч. 3. 79-88.

Гончарова Н.О. (2016). Stem – освіта: професійна компетентність вчителя. Збірник наукових праць ЗОІППО. № 2(24). URL: <https://surl.li/ocsxjm>

Гриньова В.М. (2014). Про співвідношення понять «професіоналізм», «професійна культура», «професійна компетентність», «професійна підготовка» / В. М. Гриньова. Педагогіка та психологія. Вип. 45. 74-84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnru_ped_2014_45_10

Гужанова Т. С., Федорик В. В., Кущнір Л. О., Ортікова Н.В., Кононенко О. (2023). Професійна компетентність як показник психологічної готовності студента до професійної діяльності. *Перспективи та інновації наук*. Педагогіка, Психологія, Медицина. 418-428.

Коркішко О., Коркішко А. Назаренко Є. (2025). Формування комунікативної компетентності майбутніх педагогів як актуальна педагогічна проблема. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. № 1 (107), 33-42. DOI: [https://doi.org/10.31865/2077-1827.1\(107\)2025.326959](https://doi.org/10.31865/2077-1827.1(107)2025.326959)

Сипченко О, Гарань Н. Бойко І. (2022) *Гуманізація навчально-виховного процесу*. №. 2 (102), 26-35. DOI: [https://doi.org/10.31865/2077-1827.2\(102\)2022.274832](https://doi.org/10.31865/2077-1827.2(102)2022.274832)

Gutiérrez-Santiuste E. Telecollaboration and intercultural competence in higher education. 2023.

Hyland K. Academic discourse and professional communication in higher education. Routledge, 2022.

Kramsch C. The multilingual subject: Language, identity and communication. Oxford University Press, 2021.

REFERENCES

Bibik N. M. (2004). Kompetentnisnyi pidkhid: refleksyvnyi analiz zastosuvannya. Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti: svitovi dosvid ta ukraïnski perspektyvy: Biblioteka z osvithoi polityky / zah. red. O.V. Ovcharuk. Kyiv: «K.I.S.». 45-50 [in Ukrainian].

Bekh I. D. (2012). Kompetentnisnyi pidkhid yak osvithnia stratehiia. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/8772/1/534%20%D0%91%D0%B5%D1%85.pdf> [in Ukrainian].

Holovan M. S. (2014). Profesiina kompetentnist vykladacha vyshchoho navchalnoho zakladu. Problemy suchasnoi pedahohichnoi osvity. Pedahohika i psykholohiia. Zbirnyk statei. Yalta: RVV KHU, Vyp. 44. Ch. 3. 79-88 [in Ukrainian].

Honcharova N.O. (2016). Stem – osvita: profesiina kompetentnist vchytelia. Zbirnyk naukovykh prats ZOIPPO. № 2(24). URL: <https://surl.li/ocsxjm> [in Ukrainian].

Hrynova V. M. (2014). Pro spivvidnoshennia poniat «profesionalizm», «profesiina kultura», «profesiina kompetentnist», «profesiina pidhotovka» /

V.M. Hrynova. Pedagogika ta psykhologhiia. Vyp. 45. 74-84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ped_2014_45_10 [in Ukrainian].

Huzhanova T. S., Fedoryk V. V., Kushnir L. O., Ortikova N.V., Kononenko O. (2023). Profesiina kompetentnist yak pokaznyk psykhologhichnoi hotovnosti studenta do profesiinoi diialnosti. *Perspektyvy ta innovatsii nauk. Pedagogika, Psykhologhiia, Medytsyna.* 418-428 [in Ukrainian].

Korkishko O., Korkishko A. Nazarenko Ye. (2025). Formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh pedahohiv yak aktualna pedahohichna problema. *Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsessu.* № 1 (107), 33-42. DOI: [https://doi.org/10.31865/2077-1827.1\(107\)2025.326959](https://doi.org/10.31865/2077-1827.1(107)2025.326959) [in Ukrainian].

Gutiérrez-Santiuste, E. (2023). *Telecollaboration and intercultural competence in higher education.*

Hyland, K. (2022). *Academic discourse and professional communication in higher education.* Routledge.

Kramsch, C. (2021). *The multilingual subject: Language, identity and communication.* Oxford University Press.

АНОТАЦІЯ

У статті здійснено вітчизняний та зарубіжний аналіз проблеми професійно-комунікативної компетентності як однієї із важливих складових підготовки магістрів освіти. Проаналізовано сучасні вимоги до підготовки магістрів освіти як конкурентоспроможних фахівців, що спрямовують до оновлення змісту вищої освіти з урахуванням компетентнісного, системного, інтегрованого підходів із застосуванням інноваційних, інтерактивних технологій. Встановлено, що однією з важливих напрямів у підготовці майбутніх магістрів освіти є наявність сформованої комунікативної компетентності, уміння ефективно здійснювати освітню комунікацію з метою досягнення ефективних результатів. Уточнено сутність понять «комунікація», «компетентність», «комунікативна компетентність», «професійна компетентність», визначено компоненти та схарактеризована показники професійно-комунікативної компетентності у підготовці магістрів в умовах освітнього простору закладу вищої освіти.

Професійно-комунікативна компетентність у підготовці магістрів освіти, розглянуто як інтегративний феномен з цінними структурними компонентами: мотиваційно-ціннісний (сукупність мотивів, адекватних цілям та завданням комунікативної діяльності – мотивація до комунікативної діяльності, спрямованість на гуманістичне спілкування, потреба до комунікативного самовдосконалення); когнітивний (сукупність знань про сутність і особливості спілкування взагалі та професійного зокрема, знання про стилі спілкування, зокрема про особливості власного комунікативного стилю); діяльнісний (сукупність комунікативних умінь – організаційні, перцептивно-рефлексивні, експресивні); особистісно-емоційний (сукупність особистісних якостей, які визначають позицію і спрямованість магістрантів як суб'єктів комунікативної діяльності, а також емоційний прояв цих якостей – здатність до рефлексії, емпатії, контактності, спостережливості, стресостійкості). Обґрунтовано, що професійно-комунікативна компетентність у підготовці

магістрів освіти дозволяє здійснювати цілеспрямовану діяльність, планувати процес комунікації та прогнозувати її результати, транслювати ефективну взаємодію, досягати успіху в різних видах діяльності.

Ключові слова: *комунікація, компетентність, комунікативна компетентність, професійна компетентність, професійно-комунікативна компетентність, магістр освіти.*

Дата надходження статті до видання: 27.04.2026 р.

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 11.05.2026 р.

Дата публікації: 29.05.2026 р.